וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמַּתְאִימוֹת וְכוּ' - שיעור רוחב קורת מבוי הוא טפח [שבכך אפשר להניח על גבה אריח והיא דומה לבנין קבוע (רש"י עירובין יג, ב ד"ה רחבה)], וכאן מדובר שאין לו קורה טפח, והוא מניח שתי קורות [שרוחבן יחד טפח] סמוכות לזו לזו כתאומים (רש"י), ודוקא כשהן נוגעות אחת בשניה כשרות, אבל אם אינן נוגעות זו בזו פסולות, כיון שקורה משום היכר היא וכשאין בה טפח כאחד אין בה היכר (מרדכי עירובין תפב ובי"ח או"ח שסג, י בדעת רש"י; מרדכי שם בשם מהר"ם). ויש מפרשים, שאינן צריכות לגעת אחת בשניה, אלא די בכך שהן סמוכות זו לזו בתוך טפח, כיון שבכך ניתן להניח עליהן אריח [שרוחבו טפח ומחצה] (תוס' עירובין יד, א ד"ה ובלבד; רבינו יהונתן שם ג, ב מדפי הרי"ף ד"ה שתי, וראה ביאה"ל שסג, כב ד"ה שצריך). ויש שסוברי, שאפשר להניחן סמוכות זו לזו עד שלשה טפחים (רמב"ם שבת יז, כד, ע"פ מגיד משנה שם, וראה שו"ע שם).

■ להלכה, שתי קורות שיש בשתיהן יחד שיעור טפח, אפשר להניחן סמוכות זו לזו עד שלשה טפחים [כהרמב"ם]. ויש אומרים שצריכות להיות סמוכות זו לזו בתוך טפח [כתוס' ורבינו יהונתן] (שו"ע שם).

הָא זֶה וְזֶה בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים אַמְרִינַן חֲבוּט רְמִי וְכוּ', אולם כשהקורה העליונה למעלה מעשרים אמה פסולה [כמבואר בעירובין (ב, א)], ולא אומרים 'חבוט רמי' להורידה מתחת לעשרים אמה, כיון שדין 'חבוט' נאמר רק כשכל אחת מהן ראויה להיות מחיצה במקומה, אולם כשהיא למעלה מעשרים ואינה ראויה להיות קורה במקומה, לא נאמר בה 'חבוט רמי' (ריטב"א עירובין יד, א ד"ה ובלבד).

ומקושיית הגמ' מוכח שכשם שאומרים 'חבוט רמי' להוריד את הקורה העליונה למטה, כך אומרים 'חבוט אסיק' להעלות את הקורה התחתונה למעלה, שהרי הברייתא אומרת 'רואין את העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה', ולסברת הגמ' בקושייתה דין זה הוא משום 'חבוט' (ערוך לנר לעיל ע"א ד"ה טומאה, וכן דעת הרמב"ם בפיהמ"ש אהלות יב, ה). ויש שסובר שאין להביא ראיה מכאן שמעלים את הקורות התחתונות משום 'חבוט', כיון שבמקרה זה שהקורות אינן באותו גובה, אין כאן רק חיסרון בשיעור טפח, אלא גם שהקורה לא יכולה בפועל להחזיק אריח, ודין 'חבוט' מועיל רק לכך שעל ידו הקורה היא טפח, אולם עדיין קורה זו פסולה כיון שאינה יכולה להחזיק אריח, ולזה אמרו בברייתא 'רואין את העליונה וכו'', ואין זה כלל מדין 'חבוט' (קהלות יעקב כ, ב, וראה עוד ערוך לנר).

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים וְכוּ'. ■ וכן נפסק להלכה [כדעת רבי יוסי ברבי יהודה], ויש פוסלים כיון שבפועל אינה יכולה להחזיק אריח (שו"ע או"ח שסג, כג, וראה משנ"ב שם, עז).

כָּאן מִלְּמַעְלָה כָּאן מִלְּמַטָּה - מה שדייקו מהמשנה שלנו שאם החמה והצל שווים פסולה, היינו כשהם שווים למעלה בסכך, שבמקרה זה ריצפת הסוכה חמתה מרובה מצילתה, כיון שאור החמה מתפשט יותר מהצל, ומה שדייקו מהמשנה בפרק ראשון שכשהם שווים כשרה, היינו כשהם שווים בריצפת הסוכה, שבמקרה זה בהכרח שלמעלה בסכך הקנים מרובים מהאויר (רש"י; רבנו חננאל). ואף שרב פפא עצמו סובר בעירובין (טו, ב) שפרוץ כעומד כשר למחיצה, מכל מקום בסכך מחצה על מחצה פסול, כיון שעיקר הסכך נועד לעשות צל, וכשהם שווים למעלה בסכך הרי שלמטה בריצפת הסוכה חמתה מרובה מצילתה, ולכן גם לרב פפא צריך שלמעלה יהיה צילתה מרובה מחמתה, כדי שלמטה יהיה מחצה על מחצה (השגות הראב"ד על הרי"ף י, ב מדפי הרי"ף; רמב"ן במלחמות שם, ובכך מיישבים את קושיית תוס' וראה עוד רש"ש).

ויש שפירש, שדי בכך שיש רק מחצה סכך, כיון שרב פפא סובר שפרוץ כעומד כשר, ומה שהגמ' חילקה בין למעלה ללמטה, הוא משום שצריך למדוד את הסכך מלמעלה, ואין למודדו מלמטה בעומדו על קרקע הסוכה, כיון שהמסתכל באופן זה, רוחב האויר נראה לעין קטן מכפי שהוא באמת (תוס'), ולדבריו סוכה זו כשרה אף שבפועל חמתה מרובה מצילתה, כיון שהשיעורים שאמרו חכמים בסכך, נאמרו בסכך עצמו, שאם חמתה מרובה מצילתה אין כאן עומד אלא פרוץ, אבל אין צריך שבפועל יהיה צל בסוכה (שפת אמת). ■ להלכה, סוכה שחמתה וצילתה שווים למעלה פסולה, ואם שווים למטה כשרה [כרש"י] (שו"ע או"ח תרלא, א).

כּוֹכְבֵי חַמָּה - קרני החמה (רש"י), ויש מפרשים, כוכבים גדולים הנראים ביום (רמב"ם סוכה ה, כא; שו"ע או"ח תרלא, ג, וראה ב"י וב"ח שם האם המפרשים הללו חולקים על רש"י או לא).

וּבֵית הַלֶּל מַכְשִׁירִין - בדיעבד, אולם לכתחילה צריך שיראו מתוכה כוכבי חמה (ירושלמי ב, ג, והובאו בריז בראי"ש ובריטב"א כאן), אולם אם לא רואים מתוכה כוכבי לילה, גם לכתחילה הסוכה כשרה (מהרי"ל סוכה טו, והובאו בריז בדרכי משה תרלא, ב). ויש סוברים שלכתחילה צריך שיראו מתוכה גם כוכבי לילה, אולם בדיעבד כשרה אפילו שאין נראין מתוכה כוכבי חמה (ב"ח שם ב, וט"ז שם, ב, בדעת הטור). וטעם דין זה הוא, כדי שיזכור מי ברא את השמש והירח, ולהיות גר בארץ, ולכן די בכך שבמקום אחד בסוכה רואים את החמה והכוכבים (פמ"ג א"א שם, ב). ויש שפירש, שסוכה שאין רואים בה את הכוכבים דומה לבית, ולכן אין די בכך שיראו את השמש והכוכבים במקום אחד בסוכה, אלא צריך שלא יהיה רוחב ארבעה טפחים לאורך כל הסוכה שלא רואים בו את הכוכבים, שאם כן הסוכה פסולה (ביכורי יעקב שם, ה).

■ להלכה, לכתחילה צריך שיראו בתוכה כוכבי יום [כהירושלמי], אולם בדיעבד כשרה אפילו שאין נראין בתוכה [כבית הלל] (שו"ע או"ח תרלא, ג), ולענין כוכבי לילה, נחלקו האחרונים האם לכתחילה צריך לראותם, והמיקל לא הפסיד [כהמהרי"ל], ויתכן שאין צריך שיראו את הכוכבים בכל הסוכה, אלא די בכך שבמקום אחד רואים את הכוכבים [כהפמ"ג] (משנ"ב שם, ה).

מְשָׁנָה. בְּרֹאשׁ הָאֵילָן - בנה סוכה שלימה בראש האילן, ותיקן שם מחיצות וסכך (רש"י), אולם אין לפרש שבנה סוכה על הרצפה וסיכך על האילן, כיון שאסור להעמיד את הסכך בדבר שאסור לסכך בו [כמבואר לעיל (כא, ב) שאין להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה], אולם מותר לסכך על עמודים שנשענים על האילן כיון שהם רק מעמיד דמעמיד (רמב"ן במלחמות י, א מדפי הרי"ף, וראה עוד ביאורנו לעיל כא, ב ד"ה מפני). ויש מפרשים, שהעמיד את הסכך על ענפי האילן, והחשש הוא שמא יבוא להניח את כליו על הסכך ונמצא משתמש באילן (רש"י שבת קנד, ב ד"ה שתים; תוס'), ולביאור זה נקטה המשנה לשון 'עולין' אף שהסוכה על הארץ, כיון שדרכם היתה לעשות את הסוכה בראש הגג, ולכן הכניסה לסוכה נקראת בכל מקום 'עלייה' (רש"י שם; תוס' ראי"ש), והטעם שלא גזרו כאן כדרך שגזרו שלא להעמיד את הסכך על דבר המקבל טומאה, משום שאין זה מצוי שיסככו באילן עצמו (השגות הראב"ד על הרי"ף שם, וראה עוד במאירי).

■ המשך במילואים עמ' 125